

MECHANISACE PRACÍ V TÝLU

Plukovník Jaroslav Šolc a plukovník Stanislav Palla

Vůdce sovětského lidu Lenin a Stalin poukazovali od prvních dnů budování sovětského státu na nutnost zvyšovat produktivitu práce — nejhlavnějšího to činitele pro vítězství nového společenského řádu. Oba nás učí, že kapitalismus bude definitivně poražen tím, že socialismus vytvoří novou, mnohem vyšší produktivitu práce.

„... socialismus může, musí a nevyhnutelně porazí kapitalistický systém hospodářství, ... poněvadž je s to přinést dokonalejší příklady práce, vyšší produktivitu práce než kapitalistický systém hospodářství... Aby však socialismus mohl dosáhnout tohoto svého cíle a učinit naši sovětskou společnost nejlépe, je nutné, aby v naší zemi bylo dosaženo pracovní produktivity, která by předčila produktivitu pokročilých kapitalistických zemí.“ (Stalin, Otázky leninismu, vyd. 3, Praha, Svoboda 1948, str. 478.)

V souvislosti s těmito a jinými otázkami věnoval pak soudruh Stalin zvláštní pozornost otázkám mechanisace práce: „... mechanisace pracovních procesů je oním pro nás novým a rozhodujícím faktorem, bez něhož není možno udržet ani naše tempo, ani nový rozsah výroby.“ (Stalin, Otázky leninismu, vyd. 3, Praha, Svoboda 1948, str. 326.)

Je nejen pochopitelné, ale i zákonitou nutností, že tyto zásady platné v plném rozsahu pro všechny obory a směry lidské činnosti socialistické společnosti, platí v neztenčené míře i v životě a činnosti armády socialistického státu, povoláné k jeho ochraně a obraně; ony platí v sovětské vojenské vědě, v sovětském vojenském umění, které, zrodivše se současně s prvním socialistickým státem, neustále se vyvíjejí a zdokonalují.

To plně potvrdila světovější vítězství Sovětské armády ve Veliké vlastenecké válce, to potvrzuje i další a neustálý růst bojeschopnosti této armády, jakož i armád států lidových demokracií, připravených rozbit každý pokus imperialistů o zničení svobody a nezávislosti pracujících nově připravovanou světovou válkou.

Sledujeme-li vývoj soudobé válečné techniky a její vliv na organizaci armád a způsoby vedení operací a boje, vidíme, jak se v současné době prudce rozvíjejí. To se projevuje zvláště v nových druzích bojové techniky zařazené do výzbroje svazků a svazů, ve zvýšené manévrovosti v boji a zejména v narůstajícím tempu útočných operací.

Na druhé straně všechny tyto změny v organizaci a vedení operací znamenají značné zvýšení spotřeby materiálních prostředků, které musí být neustále plynule přisunovány za bojujícími vojsky na stále zvětšující se vzdálenosti. Z toho vyplývá požadavek rozšiřování péče o technické zabezpečení bojujících vojsk se zřetelem na velký počet různých druhů nové bojové techniky.

Přitom je třeba vzít v úvahu i tu okolnost, že používáním nových mocných zbraní hromadného ničení je ohrožena nejen činnost vojsk přímo na bojišti, ale i činnost týlových útvarů a zařízení, rozmístěných hluboko za linií fronty. Je známo ze zkušeností z bojů v Koreji, že se

američtí imperialisté snažili znemožnit zásobování bojujících vojsk na frontě rozsáhlým ničením zásobovacích skladů a dopravních spojů a oddělením bojujících vojsk od jejich týlů systémem přehradných paleb dělostřelectva a letectva.

Týlové útvary a zařízení musí pak třístit své úsilí na vlastní odbornou činnost k materiálně technickému a zdravotnickému zabezpečení života a boje vojsk a na provádění řady opatření k vlastní ochraně a obraně, kterou „... uskutečňují zpravidla vlastními silami a prostředky. V nutných případech se podle nařízení velitele vyčleňují skupiny k ochraně a obraně skladů a k nakládání a vykládání...“ (Oper-I-1, čl. 199).

Řešit všechny neustále rostoucí úkoly, jež ukládá vedení soudobého boje týlu, pouze prostým zvyšováním počtu příslušníků týlu a soustavným přidělováním sil a prostředků z počtu bojujících útvarů a jednotek není správné ani účelné.

Je proto nutno hledat nové cesty, jak zvládnout úkoly materiálně technického zabezpečení boje v nejkratší době. Jednou z cest, jak týl může, a to i bez nadměrného zvyšování počtu svých příslušníků, úspěšně zdolat všechny tyto — a mnohdy zdánlivě i nepřekonatelné — obtíže je využití mechanisace prací v týlu, a to v nejširším možném měřítku.

Při zkoumání této velmi rozsáhlé otázky se nám jeví možnosti využít mechanisace v těchto základních oborech celé činnosti týlu:

1. mechanisace některých štábních prací, t. j. všech pracovních úkonů a pochodů, souvisejících s řízením činnosti týlu,

2. mechanisace ostatních pracovních pochodů, zahrnujících v podstatě:

- mechanisaci práce v dopravě,
- mechanisaci práce ve skladech,
- mechanisaci práce ve výrobních, dílenských a opravářských zařízeních,
- mechanisaci zemních prací (úprava prostorů a míst, jakož i budování skladů, dílen, zemljanek pro štáby týlu a zdravotnická zařízení, úkryty pro dopravní prostředky, ochranné zákopy, úprava, obnova a budování komunikací, příprava hrobů pro pohřbívání padlých na bojišti a pod.).

Mechanisace štábních prací v týlu

Hlavním cílem mechanisace štábních prací v týlu musí být zvládnutí všech nutných úkolů s nejmenším počtem pracovních sil, a to v nejkratším čase.

Mechanisace štábních prací znamená úplnou likvidaci všech zastaralých a byrokratických způsobů práce, které dovedly zaměstnat množství kancelářských a štábních pracovníků. Plánovitá mechanisace štábních prací a zavádění nových forem práce do způsobů velení týlu a do týlové administrativy bude jedním z hlavních činitelů znamenajících uvolnění dalších pracovních možností dosavadních počtů štábů týlu a tím zabránění jeho zbytečnému zvyšování na úkor bojujících vojsk.

Tím se současně kvalifikovaní štábní týloví pracovníci oprostí od různých pracných písařských prací a budou se moci ve větším měřítku věnovat tvůrčímu a iniciativnímu velení týlu v souladu se zámyslem velitele a s vývojem situace na bojišti.

Tu nutno mít stále na paměti, že mezi činnostmi vojsk na bojišti a čin-

ností všech týlových útvarů a zařízení, určených k jejich materiálně technickému zabezpečení, je přímá souvislost. V boji i mimo boj se projevuje tím, že dobrá nebo špatná práce štábu týlu má vliv na činnost týlových útvarů a zařízení, které pak nejsou s to zvládnout úkoly stanovené velitelem k materiálně technickému zabezpečení boje včas a v plném rozsahu. Tato skutečnost proto vyžaduje, aby úroveň celé činnosti štábů týlu byla účelnou a co nejširší mechanisací štábních prací přivedena na výši odpovídající požadavkům a potřebám organizace a vedení soudobého boje.

Činnost příslušníků štábů zahrnuje v sobě kromě složitých a kombinovaných duševních pochodů, které se vnějším, viditelným způsobem zvláště nijak neprojevují, ještě určité základní úkony, které je vidět a které lze co do rozsahu a kvality měřit. K nim patří zvláště psaní, výpočty, zpracovávání různých bojových a pomocných dokumentů, jejich třídění srovnáváním (na př. jedné položky s jinou položkou), vyhledávání určitých písemností (jako celku nebo jejich určitých částí), jejich zakládání a p.

Hlavním předmětem mechanisace musí se stát právě tyto základní úkony, a to v rozsahu II., po případě I. stupně (podle Dumlera).

Sovětský autor Dumler v práci „Orgatechnika v upravení i plánování proizvodstva“ rozeznává dva druhy mechanisace takovýchto prací. Označuje tento druh mechanisace jako organizační techniku, zkráceně „orgatechniku“.

Rozlišovacím hlediskem je mu tu druh používaného mechanisačního prostředku. Používání speciálních mechanisačních prostředků (počítacích, účtovacích, adresovacích a jiných strojů) představuje podle něho „velkou organizační techniku“ nebo také „organizační techniku I. stupně“. Jestliže se naproti tomu používá nejjednodušších nebo jednoduchých pomůcek a prostředků, které mohou být zhotovovány v mnohých případech přímo samými štábními pracovníky a z vlastních prostředků, na př. různé nomogramy a grafikony pro různé výpočty atd., mluví o „malé organizační technice“ nebo také o „technice II. stupně“.

Posuzujeme-li pak tyto mechanisační prostředky podle jejich účinnosti a celkového významu, můžeme je v celku rozdělit do tří hlavních skupin:

1. technické prostředky a zařízení (kancelářské stroje, spojovací a dopravní zařízení);
2. organizační prostředky (tiskopisy a propisovací systémy, ostatní organizační pomůcky);
3. manipulační prostředky (manipulační a technické pomůcky, kancelářské potřeby).

Z nich mechanisační prostředky první skupiny, t. j. kancelářské stroje, spojovací a dopravní zařízení, jsou v tomto směru nejvýkonnější. Je třeba si povšimnout, že podle odhadu řady sovětských odborníků (na př. kandidáta technických věd N. G. Levinsona a A. P. Lakšina), kteří se zabývají otázkami mechanisace administrace všech úřadů a kanceláří hospodářských a průmyslových podniků, se na př. zavedením statisticko-účtovacích strojů sníží potřeba kancelářských pracovníků o 92%, při používání účtovacích strojů o 80%; avšak i pouhé důsledné zavedení t. zv. „malé mechanisace“, jako použití výpočetních tabulek, nomogramů, plánovacích tabulí a podobných prostředků, může znamenat zvýšení výkonů pracovních sil v příslušných kancelářích o 30 až 40%. Tato překvapivě zajímavá čísla, ověřovaná dnes již praktickými výsledky v So-

větském svazu, měla by se stát pro všechny příslušníky štábu naší armády a zvláště pak ovšem pro příslušníky týlových štábů pobídkou k tomu, aby studovali tyto otázky a zaváděním mechanisačních prostředků všech druhů zlepšili a zrychlili svoji práci tak, jak toho tempo boje v soudobé válce vyžaduje.

Na druhé straně však pouhá skutečnost, že k mechanisaci řady prací v týlových štábech v poli je možno použít různých druhů kancelářských strojů, nesmí být ještě důvodem pro jejich bezplánovitě opatřování. To se může stát až po dokonalém uvážení, zda není možné dosáhnout zlepšení v provádění jednotlivých štábních prací především bez zavedení takových nových strojů, na př. zlepšením organizace práce, zjednodušením štábní dokumentace (zejména jejím grafickým zpracováním), zjednodušením formy rozkazů a nařízení, osobním stykem s podřízenými i nadřízenými štáby (t. zv. „živým velením“), dokonalým systémem spojení (hlavně využitím radia), odstraněním všech zbytečných úkonů a p.

Je třeba více využívat všech způsobů grafického zpracování dokumentů, jako na příklad místo pracovního textového plánu organizace týlu a materiálně technického zabezpečení by stačilo zpracovat tento plán jen graficky. Tím by se ušetřilo mnoho času. Pro praktické velení týlu v boji je grafický plán výhodnější.

Vhodnými pomůckami k mechanisování práce v týlových štábech jsou též různé nomogramy, grafikony a tabulky pro rychlé provedení různých kalkulací, zhotovené příslušníky štábů, jako na příklad:

- grafikony pro zjišťování délek dopravních sledů při dané hustotě vozidel na 1 km, vzdáleností ujetých za jednotku času při různých rychlostech dopravních prostředků a p.,
- tabulky k zjišťování váhových údajů kalkulačních zásobovacích jednotek s přesností na jednu desetinu (setinu),
- tabulky váhových, kusových, číselných údajů různého materiálu,
- grafikony koloběhů silničního přísunu a odsunu atd.

Dosud též velmi řídkým zjevem u našich týlových pracovníků je využívání logaritmického pravítka k provádění rychlých výpočtů v případech, kdy přesnost logaritmického pravítka ($\pm 2\%$) pro různé předběžné kalkulace nebo pro kontrolu zcela vyhovuje.

Rozhodnutí příslušných velitelů a náčelníků o tom, jaké mechanisační prostředky u příslušných štábů zavést, musí být založeno na pečlivém rozboru:

- rozsahu štábních prací, které mohou být mechanisovány,
- časových termínů, v nichž takové práce musí být prováděny,
- potřeby požadované přesnosti a konečně i
- stupně hospodárnosti.

Mechanisace ostatních pracovních pochodů v týlu

a) Mechanisace práce v dopravě

Jak prokázal průběh Veliké vlastenecké války Sovětského svazu, jedním z rozhodujících faktorů vítězství na bojišti je i materiálně technické zabezpečení vojsk, které se v podstatě uskutečňuje jednak včas provedeným přísunem všech materiálních prostředků, jednak odsunem materiálu nepotřebného a vojska zatěžujícího.

Jak velké úkoly musela doprava často zvládnout, ukazují tyto tři příklady:

- v roce 1944 bylo pro jeden ze sovětských frontů jen za období jednoho a půl měsíce potřeba k soustředění vojsk a materiálních prostředků 30 700 železničních vozů;
- v témže roce Veliké vlastenecké války bylo k zabezpečení bojů vojsk Sovětské armády přisunuto automobilním transportem z armádních skladů do divisních skladů 56 milionů tun různého materiálu, při čemž největší denní přísun byl 400 000 t;
- ze všech převozů, ať železničních nebo automobilních, tvořily transporty, t. j. převozy nákladů více než 70% všech převozů.

A byly to právě tyto obrovské výkony v železniční a automobilní dopravě, které ukázaly, že v tomto směru, pokud jde o mechanisaci nakládacích a vykládacích prací, které jsou neodlučitelnou částí každé dopravy nákladů, je velká mezera. Tato skutečnost byla pochopitelně již v průběhu Veliké vlastenecké války, ale hlavně po jejím ukončení z podnětu ÚV KSS předmětem studia nejvýznačnějších sovětských vědeckých pracovníků s cílem v nejkratší době tyto nedostatky odstranit.

Záměna ruční práce při nakládání a vykládání prací mechanisovanou zajišťuje:

- zkrácení doby stání dopravních prostředků (automobilů, železničního vagonu) při nakládání a vykládání,
- snížení potřeby pracovních sil (nakladačů, vykladačů, závozníků),
- z hospodárnění a zlevnění nakládacích a vykládacích prací.

Zavedení co nejvyššího stupně mechanisace snižuje současně počet potřebných dopravních prostředků, neboť zkrácením doby jejich stání zrychlí se v celku jejich oběh a tím i jejich výkonnost v určitém časovém období.

Tak na př. v roce 1940 doba oběhu jednoho železničního vagonu na sovětských železnicích byla 7,4 dne. Za Veliké vlastenecké války, kdy tehdejší stupeň mechanisace nakládacích a vykládacích prací na železničních stanicích, a to hlavně na vojenských zásobovacích a vykládacích stanicích, značně poklesl, dosáhla průměrná doba oběhu jednoho vagonu 12,6 dne. Nejvyšší byla 13,8 dne v roce 1942.

Po válce, když přisunuty materiálních prostředků vojskům Sovětské armády přestaly, rychle klesla na původní výši 7,4 dne a po účinných zásazích ÚV KSS a vlády v otázkách mechanisace nakládacích a vykládacích prací v železniční dopravě poklesla do roku 1953 již o plných 40% (referát s. Malenkova na XIX. sjezdu KSS).

Celkové množství nákladů převezené autem za určité období (na př. za 24 hodin) je dáno součinem nosnosti auta a počtu vykonaných jízd. Je pochopitelné, že při neměnné první veličině, t. j. nosnosti auta, bude hrát velkou úlohu počet jízd vykonaných za 24 hodin. Jejich počet je určen především délkou trati a sjízdností komunikace, avšak velkou roli tu má i doba nakládání a vykládání.

Při ručním nakládání a vykládání kusového zboží 3 osobami trvá naložení a složení 3tunového auta průměrně 43 minut, t. j. 0,7 hodiny. Při mechanisovaném nakládání a vykládání je tato doba (označme si ji: tns) závislá na typu a výkonnosti zařízení, a pohybuje se ve velmi širokých mezích; v průměru se výkonnost vykládání a nakládání kusového zboží blíží hodnotě 30 tun za hodinu. To znamená, že doba potřebná

k naložení a vyložení třítunového auta by se při použití mechanického nakladače v tomto případě snížila na jednu desetinu hodiny (to jest $t_{ns} = 0,1$).

Propočteme-li výkonnost pro různé dopravní vzdálenosti jednak při ručním nakládání a vykládání určitého druhu nákladu, jehož $t_{ns} = 0,7$ hod., jednak při mechanisovaném nakládání, jehož průměrná $t_{ns} = 0,2$ hod., dostaneme takovouto tabulku (pro auto s nosností 3 t):

Dopravní vzdálenost s nákladem D v km	Ruční nakládání a vykládání (tns = 0,7 hod.)		Mechanisované nakládání a vykládání (tns = 0,2 hod.)		Poměr výkonností mechanisovaného nakládání a vykládání k ručnímu v %
	výkonnost za 24 hodin v				
	t	tkm	t	tkm	
1	45	45	120	120	267
2	40	80	90	180	225
5	30	150	52	258	172
10	21	212	30	280	156
20	13	266	17	336	126
50	6	318	7	348	110
100	3,3	336	3,5	350	105

Tabulka ukazuje,

- že výkonnost auta bude vždy při mechanisovaném nakládání a vykládání vyšší než při ručním nakládání;
- že se vzrůstající dopravní vzdálenosti se zmenšuje rozdíl ve výkonnosti auta při ručním a mechanisovaném nakládání a vykládání.

Zkoumáme-li pak blíže činnost dopravních prostředků při přísunu materiálních prostředků ve vojskovém a armádním týlu, kde automobilní doprava je hlavním druhem dopravy vůbec, zjišťujeme, že délka jednotlivých úseků přísunu nebude zpravidla příliš velká. Tak délka praporečnických úseků bude se zpravidla pohybovat v mezích do 5 km, plukovníckých úseků do 15 km, divisních do 25 až 30 km, armádních úseků (v obraně, ve výchozím položení a při zahájení útočné operace) do 50 až 100 km. A v prostoru armádní zásobovací základny, kde téměř vždy bude velmi intenzivní automobilní provoz mezi zásobovacími stanicemi a armádními sklady, budou se dopravní vzdálenosti pohybovat zpravidla v rozsahu do 10 až 15 km.

Z toho plyne závěr, že využití vhodných druhů mechanizačních prostředků, které zabezpečují zkrácení doby nutné k provedení nakládacích a vykládacích prací, šetří týlu čas, zvyšuje hospodárné využití dopravních prostředků, snižuje jejich počet nutný k provedení přísunů a vytváří tak podmínky k jejich lepšímu a soustavnějšímu ošetřování a udržování v pojízdném stavu, snižuje fyzickou vyčerpanost řidičů a osob určených jako pracovní síly do skladů a zmenšuje tím i počet osob, které

velitelé musí jinak uvolňovat k provedení nakládacích a vykládacích prací z bojových jednotek.

Avšak všechny uvedené výhody, kterých je možno mechanisací nakládacích a vykládacích prací dosáhnout, projevují se jen tehdy, jsou-li mechanisované práce plánovitě organisovány. A jejich význam se ještě více zvýší a projeví, bude-li mechanisace rozšířena i na všechny ostatní úkony, které v sobě automobilní (i železniční) doprava zahrnuje, t. j. zpravidla přijetí materiálu k přepravě od odesílatele, naložení do dopravních prostředků, z vlastní přepravy z místa (stanice) odesílatele do místa (stanice) určení, z vyložení z dopravního prostředku, odevzdání příjemci a uložení.

Nesoustavné a nepromyšlené používání i těch nejlepších a nejvýkonnějších prostředků mechanisace nemusí však vždy mít očekávaný účinek.

Pro přípravu nakládacích a vykládacích prací je třeba předběžné úvahy o využití všech mechanismů a zařízení, jichž možno v dané situaci využít. Na základě této úvahy se provede rozmístění a seskupení všech druhů mechanických nakladačů se zřetelem na jejich kapacitu a výkonnost a nasazení jich tam, kde situace nejvíce vyžaduje zkrácení nakládací a vykládací doby.

Je třeba též pamatovat, že použijeme-li pro jediný nakládací a vykládací úkon několika zařízení různé výkonnosti, t. j. na př. mechanické nakladače, které nám dopravují materiál vodorovně, svisle nebo jej ukládají do hranice (stohu) atd., bude výkonnost celého systému zařízení určována mechanickým nakladačem nejmenší výkonnosti. Případné vyšší výkonnosti ostatních mechanizačních zařízení nebude moci být účelně využito.

Na účelném seskupení všech mechanických prostředků, jichž možno k danému úkonu použít, je založena myšlenka t. zv. komplexní mechanisace, což znamená, že celý nakládací nebo vykládací proces od začátku do konce je vykonáván strojně. Přitom musí být zajištěna náležitá souhra těchto prostředků s organisací jejich obsluhy a — což je zvláště důležité — s organisací ruční práce na sousedních nemechanisovaných pracovištích.

Při volbě způsobu mechanisace nutno vycházet z těchto základních požadavků:

- mechanizační prostředky (stroje a zařízení) musí vyhovovat svému hlavnímu určení, musí být provozně spolehlivé v polních podmínkách, musí být dostatečně pevné a stabilní, musí být možné jich v plném rozsahu jejich účinnosti využít a musí být bezpečné pro obsluhující osoby a konečně práce s nimi musí být snadná a jednoduchá;
- výkonnost strojů a zařízení má co nejvíce odpovídat podmínkám i rozsahu práce a v každém případě zabezpečovat co největší zkrácení lhůt k nakládání (vykládání);
- je třeba snažit se používat v daných podmínkách vždy velmi výkonných strojů, které vyžadují na jednotku zpracovaného nákladu nižší spotřebu energie i menší počet obsluhujících osob; avšak při malém rozsahu prací, při jejich případné rozptýlenosti a různorodosti je mnohdy výhodnější použít k nakládacím a vykládacím pracím slabších strojů;
- soubor překládacích strojů a všech mechanizačních prostředků musí být sestaven tak, aby byly vzájemně zaměnitelné a aby jich bylo možno v nutných případech využít i k obsluze různých pracovišť;

— stroje a zařízení pro mechanické nakládání a vykládání musí umožňovat manévr jímí, t. j. musí být buď pojízdné nebo musí být upraveny k snadnému a pohodlnému přemísťování a musí zajišťovat kvalitativní i kvantitativní neporušenost nakládaného nebo vykládaného materiálu.

Při volbě a použití nakládacích a vykládacích strojů a zařízení je třeba pečlivě uvážit i řadu dalších podmínek a okolností, jako na př. způsob balení a váhu nákladu, druh dopravních prostředků (auta, železničního vozu), vzdálenost a směr přemísťování nákladu při nakládání a vykládání, způsob jeho uložení, druh skladu (skladiště jako uzavřené haly nebo otevřené prostory, sklady zapuštěné do země, sklady umístěné ve zděných, dočasně upravených budovách a p.), velikost a tvar skladištní plochy, profil terénu v jejím okolí, podmínky bezpečnosti a zdravotnické potřeby obsluhujících osob.

Závěrem je možno říci, že za nejúčinnější je třeba považovat takové nakládací (vykládací) stroje a zařízení, které nejlépe odpovídají požadavkům technologického postupu při nakládání (vykládání), které zajišťují nejvyšší stupeň mechanisace příslušných prací, nejvýhodnější podmínky a nejvyšší produktivitu a u nichž se zároveň co nejvíce zkracuje doba stání vozů při nakládání (vykládání).

Způsob vedení soudobé války, zejména zvýšená činnost letectva, používání dálkových střel a zbraní hromadného ničení proti týlu a jeho dopravním spojům, zejména zásobovacím, vykládacím stanicím a přístavům nezbytně vyžaduje, aby doby nakládání a vykládání byly zkráceny na nejnížší možnou míru. Toho bude možno dosáhnout jedině mechanisováním těchto až dosud manuálně prováděných prací.

b) Mechanisace práce ve skladech

Nemenší pozornost při úsilí o zkrácení doby potřebné k naložení (vyložení) nákladu nutno též věnovat přípravě samého nákladu, jeho předběžnému roztrídění a snadnému vyhledání (hlavně ve velkých skladech) a účelnému ukládání do stohů, hromad.

Rádné označení různého druhu materiálu, hlavně baleného, účelné jeho rozložení ve skladech dovolujících rychlou manipulaci, organizace rychlého odevzdávání a vyplňování potřebných dokumentů (obsahových listů a p.), jeho balení ve vhodných množstvích, umožňujících jeho rychlé rozvažování na menší množství, mnohdy podle doby uložení a stavu materiálu nutné provedení úprav ke zlepšení jakosti (čištění, sušení a p.) přispívají ke včasné přípravě nákladu a podstatnou měrou mohou přispět k celkovým výsledkům a úspěchům mechanisace.

Organisace práce ve skladech a na místech, kde se v nich materiální prostředky nakládají a vykládají, zahrnuje v celku tyto hlavní prvky:

- přesné určení povinností všech k obsluze určených osob na pracovišti;
- účelnou organizaci pracovního místa nakládacích (vykládacích) jednotek (skupin) a jednotlivých pracovišť (nakládacích, vykládacích ploch);
- seznámení obsluhujících osob s pracovními methodami a s bezpečnostními opatřeními (protipožárními, protichemickými atd.).

Žádná nakládací nebo vykládací práce se nemá provádět neorganizovaně, živelně, a to byt byla sebejednodušší nebo byt musela být vykonána za ztížených podmínek vyvolaných bojovou situací.

Je pochopitelné, že při příležitostném nakládání jednoho auta nelze mnoho mluvit o rozdělení povinností mezi obsluhující osoby, když je to řidič auta a jeden nebo dva pomocníci (spolujezdci nebo příslušníci skladu).

Ve skladech, kde je možné a kde je nutno počítat se současným nakládáním (vykládáním) většího počtu aut, bývá však již třeba velmi značného počtu obsluhujících osob.

V takových případech je účelné kromě správce skladu určit funkce „četaře“, „mechanika“ a „dispečera“. Takovými sklady jsou zpravidla polní armádní sklady (jejich čelní oddělení); někdy jimi v určitých obdobích budou i sklady svazků (soustřeďování materiálních prostředků v přípravném období boje) nebo i jednotek (střelecké a mechanisované pluky, dělostřelecké pluky a p.).

Úkolem „četaře“ je podrobně rozpracovat úkoly pracovní nakládací (vykládací) čtyř (skupiny), určit práci jednotlivých jejich členů, přidělit každému z nich pracovní nářadí a pracovní místo, poučit je o bezpečnostních opatřeních a pomáhat řidiči auta umístit je tak, aby nakládání (vykládání) bylo co nejpohodlnější. „Mechanik“ je odpověden za přípravu strojů a zařízení k provozu, prohlédnout bezpečnostní zařízení na nich, rozestavit je včas a účelně podle plánu a dávat znamení k jejich spuštění a zastavení. Z jeho úkolů je zřejmé, že tento orgán bude určován zpravidla jen ve skladech, kde bude větší počet strojů a mechanizačních zařízení. V menších skladech může jeho úkoly převzít buď „četař“ anebo někdy i správce skladu.

Dispečer je hlavním organizátorem prací, který včas dává pokyny mechanikům a pracovním četám s oznámením množství a druhu nákladu, začátku a konce nakládání (vykládání) a zprávy o blížícím se příjezdu dopravních prostředků do různých částí skladových prostor.

On také musí být včas a správně informován o tom, kam a kdy bude do skladu přivážen materiál dále odeslán, aby se na př. zbytečně neskládal, aby se po vyložení neukládal příliš daleko od místa, kde se bude znovu na další dopravní prostředky nakládat a p. Jak veliký význam může mít i toto opatření, ukazuje příklad z činnosti armádních skladů 11. gardové armády v orlovské operaci. V přípravném období a během vlastní operace (květen až srpen 1943) bylo přisunuto armádním skladům celkem 7389 vagonů materiálních prostředků. Z tohoto počtu, které došly a byly uloženy na zásobovacích stanicích armádní zásobovací základny, bylo 2921 vagonů, t. j. skoro 40%, znovu naloženo a dále odesláno vojskům.

Tento veliký počet vyložených a znovu naložených vagonů svědčí na jedné straně o usilovné práci armádních skladů na zpracování nákladů, na druhé straně však ukazuje malou přesnost a organisovanost v plánování převozů nákladů, které by mohly být vojskům — jak ukázal později rozbor činnosti armádního týlu v této operaci — zasílány vojskům bez překládání v armádních skladech („Materiální zabezpečení 11. gardové armády v orlovské útočné operaci v červenci až srpnu 1943“, gardový plukovník S. S. Sauker, gardový plukovník intendantní služby A. N. Voronin; pomůcka Th. 145/KT, VA KG).

Bylo by však nesprávné domnívat se, pokud jde o úspěšnou organisaci mechanisovaných prací, že se povinnosti vojenské dopravy a těch, kteří vozového parku používají, vztahují jen na prostor skladů a na vlastní nakládací a vykládací práce.

Veškerý časový zisk a úspora pracovních sil, dosažené zrychleným nakládáním a vykládáním za použití mechanisace, mohou být opět ztraceny zastávkami nebo pomalou jízdou dopravních prostředků na trati, způsobenými poruchami zaviněnými řidiči (železničním personálem), kteří jim nevěnují dostatečnou technickou péči a p.

c) Mechanisace zemních prací

Rozsah zemních prací prováděných v týlu bojujících vojsk s cílem připravit vhodné podmínky pro činnost týlových jednotek, útvarů a zařízení se v soudobém boji neustále zvětšuje a nabývá velkého významu. Nutno počítat s tím, že v daleko větším měřítku, než tomu bylo v minulé válce, budou týlové jednotky, útvary a zařízení nuceny rozmisťovat se ve volném terénu, mimo osady a důležité objekty, stranou od dobrých a výkonných silnic a cest, mnohdy i v terénu bez větších lesních porostů a p. Tato skutečnost si však na druhé straně vynucuje jejich zapuštění hluboko do země anebo jejich úplné „zakopání“, t. j. vybudování zemljank a úkrytů pro štáby, osoby, dílenské prostředky, sklady a p. Stejně tak je třeba zakopávat a před účinky nepřátelských zbraní chránit dopravní prostředky, jejichž počet úplnou motorisací a mechanisací armády značně vzrostl, udržovat, obnovovat nebo i budovat nové silnice, cesty, železnice a udržovat je v sjízdném stavu odstraňováním dopravních překážek a obnovou komunikačních objektů. Nemenšího významu nabývá i otázka úklidu bojiště, a to se zvláštním zřetelem na pohřbívání padlých a odklizení zabitých a uhynulých zvířat, tedy úkoly, jejichž provádění je ukládáno Polním řádem (prapor, pluk) přímo zástupci velitele pluku pro zásobování.

U mnohých velitelů a týlových funkcionářů ještě převládá názor, že si všechny takové práce a opatření, zabezpečující dostatečnou ochranu a obranu i vhodné podmínky pro dobrou činnost, týlové jednotky, útvary a zařízení „provedou vlastními prostředky“.

Jasnou cestu v tomto směru ukazuje vzpomenutý již 199 článek Polního řádu (sbor, divise).

Dosud se velická část těchto zemních prací prováděla ručně lopatami, rýči, krumpáči, sochory a p. Tuto těžkou, namáhavou práci, která, jak uvedeno, nabývá čím dál tím většího rozsahu, je třeba bezpodmínečně nahradit využitím všech druhů strojů a mechanizačních prostředků z těchto důvodů: ke zvýšení produktivity práce osob, které musí být k provedení prací z bojových a týlových jednotek vyčleněny, k snížení celkového počtu těchto osob na minimum, k zkrácení času potřebného k provedení prací na nejmenší možnou míru a ke zvýšení stupně ochrany a obrany týlu proti zásahům a účinkům zbraní nepřítele. Konečně třeba mít na paměti, že zvýšené tempo soudobého boje a operace ukládá týlu čím dál tím větší požadavky na přísun čím dál tím většího množství materiálních prostředků v kratších lhůtách.

Tyto skutečnosti ukazují jednak plnou opodstatněnost ustanovení nových polních řádů, jednak ukládají všem velitelům nový úkol z toho vyplývající: přemýšlet, jak tuto otázku řešit a jak ji vyřešit co nejlépe.

Jeví se tu v podstatě dvě základní řešení:

- organizačně přidělit týlovým útvarům, jednotkám a zařízením potřebné stroje a mechanizační prostředky nebo

— zesílit ženijní jednotky (útvary) vševojskových svazků tak, aby kromě ostatních ženijních prací, souvisejících s přímým ženijním zabezpečením boje, byly s to provést potřebné práce i pro zabezpečení činnosti týlu.

Jeví se výhodnějším využít k těmto rozsáhlým pracím, které je třeba zpravidla provést v nejkratší době, výkonných zemních strojů, přidělených trvale týlovým útvarům a zařízením. Naše národní podniky stavební disponují řadou různých druhů bagrů různé kapacity a jinými zemními stroji, kterých za války vzhledem k omezení stavebních investic nebude všude plně využito a kterých bude možno použít k zmechanisování zemních prací u týlu. Organisačně by bylo nejvýhodnější mít v armádním týlu dvě čety až rotu těchto zemních strojů k využití v prostoru armádního týlu i k provádění zemních prací u týlů podřízených svazků.

Tímto opatřením lze v nejnútnejším rozsahu zabezpečit ochranu a obranu týlových útvarů a zařízení včasným jich zapuštěním do země a úsporu odborných pracovních sil v týlu, kterých bude možno využít především pro vlastní týlové práce na materiálně technickém zabezpečení vojsk. Velitelé pak nebudou nuceni k těmto pracím přidělovat pracovní síly od bojujících jednotek ani speciální ženijní síly a prostředky, kterých bude možno využít přímo na bojišti.

Problém zemních prací k zakopání týlových zařízení v soudobé válce je velmi naléhavý a bez zmechanisování těchto prací je téměř neřešitelný.

d) Mechanisace práce ve výrobních, dílenských a opravářských zařízeních

Soudobá armáda je vybavena velikým počtem výzbroje, dopravních prostředků a bojové techniky. K zabezpečení neustálé bojové pohotovosti vojsk je třeba udržovat tento materiál v technicky dobrém stavu; je-li poškozen, je nutné ho opravovat a konečně, je-li zničen, nahradit ho materiálem novým. Plněním těchto tří základních úkolů jsou pověřeny týlové dílenské jednotky, útvary a zařízení.

K tomu, aby dané úkoly splnily, jsou na různých stupních (u jednotek, útvarů, svazků a svazů) vybaveny potřebnými stroji, nástroji, nářadím a záložními součástkami a výrobním materiálem, které jim pak v celku umožňují provádět demontážní, opravné a montážní práce. Kromě toho se při činnosti každého takového zařízení nutně setkáváme s dílenskou dopravou (přisun poškozeného materiálu na pracoviště a po jeho opravení odsun z pracoviště, přisun náhradních součástí nebo celých dílů ze skladiště, odsun nepotřebného anebo vyřazeného materiálu — odpadu z pracoviště a p.

Je jasné, že také tu všechny dílčí základní pracovní pochody mohou být zcela nebo z větší části zmechanisovány, a to podle jejich rozsahu a charakteru úplné nebo částečně, a konečně i tu nutno vzít v úvahu celkovou organizaci těchto zařízení, organizaci postupu celé práce těchto zařízení a celého systému v odsunech a opravě bojové techniky a ostatního materiálu.

Příkladem toho nám může být na př. sám způsob organisace provádění oprav poškozené bojové automobilní a traktorové techniky, prováděný Sovětskou armádou za Veliké vlastenecké války podle zásady: „Dílenské prostředky k poškozené bojové technice.“

Přes tuto všeobecnou zásadu však v každé situaci byly hledány ještě další, jiné a účinnější způsoby, jak tento systém prohloubit a celkovou výkonnost výrobních, dílenských a opravářských zařízení zvýšit.

Tak na př. u vzpomenuté již 11. gardové armády v orlovské operaci byla provedena řada organizačních opatření k zabezpečení pohotovosti automobilních prostředků, jako na př.

- v přípravném období i během boje byly prováděny opravy vozidel přímo u svazků a u útvarů „letučkami“ vytvořenými z dílenských prostředků armády i z prostředků, které armádě přidělil front.

Tak bylo provedeno přímo u útvarů 2172 středních a generálních oprav aut a traktorů.

Při opravách se použilo zcela nově zvolených technologických method v organisaci dílenské práce, a to:

- na základnách dílenských zařízení byly opravovány složité agregáty, které byly však montovány na chassis přímo u útvarů;
- byly rozpracovány časové a technologické normy montáže, čímž byly zkráceny lhůty opravy, bylo lépe využíváno dílenských zařízení, zlepšila se jakost práce a rovněž se zmenšila i váha dopravovaných záložních součástí a jiného materiálu;
- byly vytvořeny i letučky z materiálu přiděleného frontem, který se těžko opatroval (na př. bloky válců, poloosy, vozová péra a p.). Tyto letučky byly vyslány na hlavní osy a směry automobilního provozu a prováděly rovněž potřebné opravy na místě, „v chodu“.

Závěr

Způsoby vedení soudobé války, zejména možnost použití mohutných zbraní hromadného ničení proti týlu i hluboko za linií fronty, nezbytně vyžadují, aby veškerá složitá činnost týlových jednotek, útvarů a zařízení všech stupňů byla prováděna novými pracovními methodami, které činnost směřující k materiálně technickému zabezpečení soudobého boje značně urychlí. Bez značného zrychlení všech prací v týlu v soudobých podmínkách boje by týly velmi těžko v každé situaci plnily svůj úkol zásobit včas bojující vojska vším potřebným pro život a boj.

Zrychlení všech složitých prací v týlu je možno nejúčelněji dosáhnout mechanisováním většiny prací, a to jak štábně týlových, tak zejména všech manuálních prací u všech týlových útvarů a zařízení, neboť zvětšování počtu pracovních sil k včasnému zvládnutí všech těchto úkolů vedlo by k nadměrnému zvýšení počtu osob u týlu nebo by vedlo k odnímání osob od bojových jednotek.

Cílem tohoto krátkého článku nemohlo pochopitelně být konkrétně a podrobně vyřešit mechanisaci jednotlivých pracovních pochodů v týlu, nýbrž jen naznačit pracovní úseky, v kterých je třeba se mechanisací práce zabývat. Jsou to zejména:

- mechanisace některých štábně týlových prací, zejména prací s různými výpočty a p.;
- mechanisace práce v dopravě, zvláště namáhavé práce nakládací a vykládací;
- mechanisace a účelná organisace práce ve skladech;
- mechanisace zemních prací k zapuštění týlových štábů, útvarů a zařízení do země k jejich ochraně a obraně a mechanisace prací ve výrobních, dílenských a opravářských zařízeních.

Je však samozřejmé, že stupeň mechanisace prací v týlu bude rozdílný podle stupně svazků a svazů. Nejvyššího stupně mechanisace bude nutno dosáhnout v armádním týlu a v týlu frontu.

Je skutečností, že se mnoho našich týlových pracovníků těmito otázkami již zabývala nebo se jimi zabývá a že našla již mnohá dobrá řešení, z nichž však ne všechna byla zevšeobecněna v naší armádě.

Úkolem tohoto pojednání je vyvolat celoarmádní diskusi o zmechanisování různých pracovních procesů v týlu, která by skutečně přinesla naší armádě podnětné a účelné návrhy, jak zrychlit činnost týlu k včasnému a plynulému materiálně technickému zabezpečení vojsk v soudobých podmínkách boje.

V tomto směru čeká příslušníky naší armády, a to zejména týlové pracovníky všech stupňů, velký úkol přispět k vyřešení otázek mechanisace prací v týlu. Je povinností každého týlového pracovníka a též každého velitele, aby přemýšleli, jakým způsobem a s použitím kterých prostředků možno zvýšit produktivitu práce v týlu, a kladné výsledky těchto úvah zevšeobecnit ve vojenské literatuře.

Poznámka autorů

Jako vhodnou průpravnou literaturu ke studiu otázek souvisejících s mechanisací prací v týlu, která obsahuje mnoho již vyřešených některých problémů mechanisace prací v civilním sektoru možno doporučit práce G. P. Griněvič, „Mechanisace nakládacích a vykládacích prací a skladiště v železniční dopravě“, G. N. Děktěrev, „Mechanisace prací při nakládání a vykládání kusového zboží v automobilní dopravě“, „Traktorové stroje na stavbách plošných a komunikačních“, I. díl (zpracoval kolektiv Ústavu stavební ekonomiky) a „Kompleksnaja mechanisacija proizvodstvennych processov v mašinostrojenii“ (část sborníku s referáty přednesenými na vědecko-technické konferenci o mechanisaci výrobních pochodů ve strojírenství v r. 1950).

Poznámka redakce

Tento článek se otiskuje k diskusi. Jeho autoři uvádějí několik zajímavých theoretických námětů, jak zvýšit výkon týlových orgánů zmechanisováním všech druhů týlových prací, kde je to možné. Je třeba, aby se k těmto námětům vyslovili týloví pracovníci a doložili své připomínky zkušenostmi ze své praxe.

